

Wetenswaardigheden gekleurringde Scholeksters in Karding

Rob Lindeboom

Sinds 2009 worden volwassen en bijna vliegvlugge Scholeksters (*Haematopus ostralegus*) in recreatiegebied Karding gekleurringd. De start hiervan volgde na een oproep in het kader van het eerste Jaar van de Scholekster in 2008, georganiseerd door Sovon Vogelonderzoek Nederland en Vogelbescherming Nederland. Dit naar aanleiding van de geconstateerde dramatische achteruitgang van de Scholekster in Nederland (Ens et al. 2009 en 2011). Aangezien de problemen voor de Scholekster als broedvogel en overwinteraar onverminderd groot bleven (Ens et al. 2019), hadden beide vogelorganisaties het unieke besluit genomen om 2023 uit te roepen tot het tweede Jaar van de Scholekster. Zo werd 2023 ook het jaar om de resultaten van 15 jaar kleurringen in Karding op een rijtje te zetten. In dit artikel wordt de levensgeschiedenis van gekleurringde Scholeksters gepresenteerd.

Een prominent onderdeel van het studiegebied is recreatiegebied Karding dat tussen en ten oosten van de Groninger woonwijken Beijum en Lewenborg ligt (Lindeboom 2010; Hiemstra 2016). De westzijde wordt begrensd door de Beneluxweg (N46) en de oostzijde door de watergang Abbemaar (figuur 1). Als noordgrens van het onderzoeksgebied worden de zuidzijde van de woonwijk Beijum en het aangrenzende Beijumerbos aangehouden en als zuidgrens de zuidzijde van de woonwijk Lewenborg (Rijksweg; N360). In het westelijk deel van Karding bevindt zich bebouwing in de vorm van enkele kantoren, de ijsbaan Karding en bedrijven met indoorrecreatie. Hoe verder naar het oosten hoe landelijker het recreatiegebied wordt in de vorm van extensief begraasde weilanden, bospercelen en moeras. Een groot deel van het landelijk gebied is van de gemeente Groningen, maar wordt beheerd door Natuurmonumenten. Een klein deel is van Natuurmonumenten zelf.

Voor de herinrichting tot stadsrandpark betrof Karding voornamelijk een nat kleiweidegebied, waar nog een aantal veehouders met melkkoeien actief waren (zie Topotijdreis-kaart van circa 1990). Alleen ter plaatse van het huidige Beijumerbos bevonden zich akkers. De kleiweides waren destijds rijk aan weidevogels als Grutto, Scholekster, Kievit en Tureluur, hetgeen ook bleek tijdens mijn weidevogelbeschermingstijd vanaf 1997 in een deel van het gebied (Lindeboom 2010). In de loop van de jaren heb ik de weidevogels en daarmee de Scholekster in de resterende weidegebieden van Karding aanzienlijk zien afnemen. Naast landelijke

oorzaken waren er ook een aantal specifieke gebiedsoorzaken voor de afname, namelijk toenemende begroeiing in de vorm van bomen en bosschages rondom de weiderestanten, verdwijnen van plaatselijke begrazing en toenemende predatie als gevolg van deze veranderingen.

In Karding bevindt zich vermoedelijk sinds het graven van beide plassen in het gebied omstreeks 1990, samen Kardingplas, een Scholekstersoos/-slaapplaats (Lindeboom 2010). De soos bevindt zich overdag vooral op de kale zuidelijke oever van de meest oostelijke vijver (= visvijver; figuur 1). In de loop van de avond verplaatsen de sozende Scholeksters plus de uit hun broedterritorium arriverende vogels zich naar de slaapplaats aan de kale noordzijde van het Zilvermeer (figuur 1). Ze bevinden zich tot de schemering veelal op het strand en aangrenzende grasveld van deze zwempas, mits niet tijdelijk verstoord door recreanten, veelal met honden. Op het grasveld kunnen ze nog foerageren en op het strand badden. Tegen de schemering trekken ze zich terug op de twee steigers aan de noordoever van het Zilvermeer. Aanvankelijk bevond de slaapplaats zich ook daar waar thans de soos is (Lindeboom 2010), maar sinds de opgaande begroeiing in de vorm van meidoornstruiken en hoog gras ten zuiden van de visvijver verplaatsen de Scholeksters zich 's avonds naar de noordzijde van het Zilvermeer.

Vanaf 2009 worden in Karding jonge bijna vliegvlugge Scholeksters met de hand of een schepnet gevangen en volwassen vogels met een vangkooi op het nest. Na

het vangen worden ze gemeten en gewogen en vervolgens gekleurringd (Hiemstra 2016). Sinds 2013 zit het aantal gekleurringde vogels in de lift. Redenen hiervoor zijn de uitbreiding van de ringgroep Grunn (Derick Hiemstra) met Petra Manche, Henri Zomer en Harry Kuipers, enkele goede Scholeksterjaren met veel jongen in het landelijk gebied van Kardingje (2013 en 2020) en het succes van de dakbroedende Scholeksters binnen het onderzoeks- dan wel studiegebied (vooral platte daken van scholen en huizen in Lewenborg en van kantoren en ijsbaan langs de Beneluxweg).

Het aantal waarnemingen met verrekijker, telescoop of fotocamera van gekleurringde vogels op de soos/slaapplaats (in vervolg van de tekst: slaapplaats) en in de broedterritoria in het studiegebied is in de loop van de jaren ook aanzienlijk gegroeid. Enerzijds door toename van het aantal geringde vogels en anderzijds door toename van het aantal waarnemers.

Kleurringcode, ringdatum, ringlocatie en leeftijd van gekleurringde Scholeksters worden door de ringers ingevoerd in de databank van CR-birding (<https://submit.cr-birding.org>). Ook waarnemers voeren hun gegevens van gekleurringde vogels in. Ten behoeve van dit onderzoek is in de databank de levensgeschiedenis (life history) nagegaan van alle door ringers en vogelaars waargenomen gekleurringde Scholeksters in Kardingje in de periode 2009 t/m 2023. De peildatum

Figuur 1. Onderzoeksgebied met daarin recreatiegebied Kardingje exclusief het Beijumberbos aan de noordoostzijde, maar inclusief Lewenborg, de ijsbaan en andere gebouwen langs de Beneluxweg. De Scholeksterslaapplaats bevindt zich aan het Zilvermeer (rode ster) en de soos aan de “visplas” (paarse ster).

betreft 20 oktober 2023, hetgeen betekent dat eventuele geringde vogels en waarnemingen van na die peildatum niet zijn meegenomen in dit onderzoek.

Resultaten

In onderstaande tabellen staat onder de tabel of het om jonge (< 1 kj = 1e kalenderjaar) of volwassen (> 3 kj) vogels gaat en of ze binnen of buiten het onderzoeksgebied Kardingje zijn gekleurringd (onderzoeks-

Kleurringcodes bij Scholeksters

Er zijn twee groepen ringcodes bekend, namelijk:

1. een kleine egale kleurring zonder inscriptie aan een tibia (deel poot boven zichtbare gewricht) plus aan elke tarsus (deel poot onder zichtbare gewricht) een kleurring met inscriptie in de vorm van een letter. Aan de tweede tibia bevindt zich een metalen ring van het vogeltrekstation;
2. drie kleurringen aan de tarsussen, waarbij aan ene tarsus een kleine egale kleurring boven en daaronder een kleurring met inscriptie van een letter of cijfer en aan de andere tarsus alleen een kleurring met inscriptie van een letter of cijfer. De metalen ring van het vogeltrekstation zit aan de tibia tegenover de kleine kleurring zonder inscriptie.

Bij het aflezen van de ringcodes worden de hoofdletters van de kleuren in het Engels gehanteerd. Gestart wordt met de positie en kleur van de kleine egale kleurring en vervolgens wordt kleur en inscriptie van de kleurring aan de linkerpoot (vanuit vogel) afgelezen en daarna die van de rechterpoot.

- V.b. van 1: LY-CSLA: linker tibia een kleine gele egale ring (LY = Left Yellow) en vervolgens aan de linker tarsus een blauwe (Cyanide) ring met inscriptie letter S en aan de rechter tarsus een licht groene (Limegreen) met letter A;
- V.b. van 1: RG-YQGT: rechter tibia een kleine groene egale ring (RG = Right Green) en vervolgens aan de linker tarsus een gele ring met letter Q en aan de rechter tarsus een groene met letter T;
- V.b. van 2: BLP-GJY6: linker tarsus een kleine lichtblauwe egale ring (Below Left Pale blue = BLP) en vervolgens aan de linker tarsus een groene ring met inscriptie letter J en aan de rechter tarsus een gele met cijfer 6;
- V.b. van 2: BRB-C9WE: rechter tarsus een kleine zwarte egale ring (Below Right Black = BRB) en vervolgens aan de linker tarsus een blauwe ring met inscriptie cijfer 9 en aan de rechter tarsus een witte (White) met letter E.

of studiegebied Karding = recreatiegebied Karding plus aanpalende woonwijk Lewenborg en kantoor- en indoorrecreatiegebouwen).

In de tabellen staan in de kolommen van links naar rechts van elke vogel de:

1. Ringcode: zie katern over uitleg kleurringcode (alle tabellen);
2. Ringdatum: datum waarop bijna vliegvlugge jonge of volwassen vogel is gekleurringd (alle tabellen);
3. Ringlocatie: locatie waar vogel is gekleurringd. Bij jonge vogels betreft de ringlocatie de geboortelocatie en bij volwassen vogels het broedterritorium (alle tabellen);
4. 1^e waarneming op slaapplek Karding: 1^e datum waarop jonge vogel op slaapplek wordt waargenomen (alleen tabellen 1, 2 en 3);
5. 1^e waarneming in broedterritorium en globale locatie daarvan: 1^e datum waarop jonge vogel in het broedterritorium wordt waargenomen en de globale locatie daarvan (alleen tabellen 1, 2 en 3);
6. N = totaal aantal waarnemingen van een vogel of te wel aantal regels in de levensgeschiedenis tot en met de peildatum 20-10-2023 (alle tabellen);
7. Waarnemingen buiten geboorteregio/broedseizoen: veelal waarnemingen op hoogwatervluchtplaats (hvp) in het Waddengebied (alle tabellen);
8. Datum en locatie laatste waarneming in Nederland: de laatste waarneming kan, afhankelijk van leeftijd en datum, zijn in een broedterritorium, op een geboortelocatie, op (een hvp) op het wad of in Zeeland of op een slaapplek (alle tabellen). Ook hier is de peildatum 20-10-2023.

Figuur 2. Soos/slaapplek Karding aan noordoostzijde van de stad Groningen en de twee andere grote sozen/slaappleken langs de stadsrand, namelijk Ruskenveenseplas ten westen van de stad (7 km tot Karding) en Hoornse Meer ten zuiden van de stad (7,5 km tot Karding).

Een (laatste) waarneming aan de Kardingplas betreft een waarneming op de slaapplek aan het Zilvermeer of op de soos aan de visvijver.

Resultaten als jonge vogel gekleurringde Scholeksters

In de tabellen 1 en 2 staan de resultaten van 43 vogels, die in het studiegebied Karding als jonge vogel (< 1 kj) zijn gekleurringd.

Resultaten in studiegebied Karding gekleurringde jonge vogels in periode 2009 t/m 2019

In tabel 1 staan de resultaten uit de levensgeschiedenis van de 25 jongen, die in de periode 2009 t/m 2019 zijn geringd. Deze vogels, zouden op de peildatum 20-10-2023 minimaal vier jaar oud zijn en daarmee volwassen. Grote kans dat deze vogels, indien na vier jaar nog in leven, terug zouden zijn gezien op de slaapplek in Karding of op een andere stad-Groninger slaapplek (figuur 2) of (op een hvp) op het wad of in een broedterritorium of slaapplek buiten Groningen.

Zeven van de 25 vogels zijn geringd in de weilanden rondom de buurtschap Noorddijk.

Elf geringde vogels zijn jongen van dakbroeders in het onderzoeksgebied (Alfa-college, Kimkiel en Eennummermaar).

Eén vogel is bij de herinrichting van de Beneluxweg ten noordwesten van de schaatshal gevangen en geringd (LB-GNOB).

Zes vogels zijn in het weiland ten zuiden van of op de sportvelden ten noorden van de visplas gevangen als nazaten van de Scholekster Superdad (LY-CSLA). Over Superdad en een deel van zijn gekleurringde jongen is in 2016 een uitgebreid artikel in De Grauwe Gors verschenen (Hiemstra 2016). In een katern verderop staat meer informatie omtrent Superdad. Vier van zijn zes nazaten zijn na enkele jaren weer teruggezien op de slaapplek in de geboorteregio. Drie daarvan hebben een broedterritorium gevestigd binnen een straal van 3 km van de geboortelek/slaapplek (zie ook hieronder). Van de vierde en tevens jongste vogel (BRG-R1YE) was op de peildatum niet duidelijk of en waar die zich gevestigd heeft in de omgeving van de geboorteregio/slaapplek. Behalve bovengenoemde vier vogels zijn er nog vier vogels, die na minimaal twee jaar zijn terug gezien op de slaapplek in hun geboorteregio Karding.

Hieronder wordt ingezoomd op de levensgeschiedenis van 14 vogels, die zijn waargenomen op de slaapplek van Karding, op een andere stad-Groninger slaapplek of in een broedterritorium elders in de provincie Groningen:

(1) In 2009 is de eerste pul in Kardingge gekleurringd. Het betrof LB-YYBA, een van de twee toenmalige jongen van Superdad. LB-YYBA is ten zuiden van de visplas op 1 juni 2009 gevangen (Hiemstra 2016). De vogel is op 6 maart 2014 voor het eerst op de slaapplaats in Kardingge waargenomen. In 2013 was de vogel eenmalig in Meerstad gesignaleerd, ongeveer 3,2 km ten zuidoosten van slaapplaats Kardingge. In het voorjaar van 2015 is deze Scholekster niet alleen op de slaapplaats waargenomen, maar ook voor het eerst (26-4-2015) in het broedterritorium aan de Noorddijkerweg in Kardingge, namelijk in de weilanden direct ten zuiden van het buurtschap Noorddijk, op 1,8 km van de slaapplaats. In dat jaar is ook een jonge vogel bij de ouders gezien. Of er vanaf dat jaar al meteen op een plat dak aan de Wimpel aan de oostrand van Lewenborg is gebroed of in een weiland aan de Noorddijkerweg is onduidelijk. In ieder geval is in de laatste broedjaren wel op een plat dak aan de Wimpel gebroed. Ook zijn er meerdere jaren jongen op de grond gesignaleerd. LB-YYBA is op 26 april 2020 voor het laatst in Kardingge gezien, namelijk in het broedterritorium.

(2) Op 11 juni 2012 is LB-GNOB geringd, direct ten noordwesten van de ijsbaan Kardingge. Deze vogel is voor het eerst op de slaapplaats waargenomen op 17 maart 2017. In datzelfde jaar is op 21 maart dit individu voor het eerst in het broedterritorium ten zuiden van het bezoekerscentrum van Het Groninger Landschap in Noorderhoogebrug (2,6 km) gesignaleerd. Sinds dat jaar wordt de vogel bijna elk jaar op de Kardingge-slaapplaats en in bovengenoemd broedterritorium gezien. De laatste waarneming voor de peildatum dateert van 17 april 2023 bij Noorderhoogebrug.

(3,4) LB-YSBN en LB-YSBL, beide jongen van Superdad, zijn geringd op 7 juni 2013 op de sportvelden ten noorden van de visplas in Kardingge. De eerste waarneming van LB-YSBN op de slaapplaats dateert van 18 maart 2017. Op 6 mei 2018, een jaar later, is een eerste waarneming bekend uit het broedterritorium in de omgeving van de Florakade in het oostelijk deel van de stad Groningen (1,5 km). De laatste waarneming dateert van 2 juli 2022 bij de Oostersluis in het broedterritorium. LB-YSBL is na het ringen nooit weergezien.

(5) RG-YQGJ is op 8 juli 2013 gevangen in een weiland ten oosten van het buurtschap Noorddijk. Deze vogel is niet aangetroffen op de slaapplaats in Kardingge of een andere slaapplaats in de stad, maar is op 1 mei 2021 gespot in een broedterritorium in het weidevogelgebied De Vennen tussen buurtschap Tinallinge en Onderdendam op ongeveer 12 km afstand van de ringlocatie. De laatste waarneming dateert van 14 april 2022 uit hetzelfde gebied.

(6) Op 4 juni 2016 is in de buurt van de visplas RB-OLCZ geringd, eveneens een pul van Superdad. De vogel is op 20 februari 2019 voor het eerst gezien op de slaapplaats in Kardingge. In hetzelfde jaar, op 30 mei 2019, wordt deze Scholekster aangetroffen in zijn territorium aan de Hogewalsterweg ten noordoosten van Zuidwolde (Groningen). Dit territorium bevindt zich op ongeveer 2,7 km van de slaapplaats en geboorteplaats. Op 20 mei 2021 wordt de vogel op zijn nest in het territorium gevangen om zijn versleten ringen te vervangen. RB-OLCZ wordt BLB-OoGL. De laatste waarneming stamt van 28 september 2023 bij Harlingen.

(7) Op 10 juni 2017 is BRR-CLW1 een dakjong van het Alfa-college in Lewenborg geringd. Deze vogel is na het eerste jaar nooit meer in Kardingge terug gezien. Maar de laatste van de vijf waarnemingen van deze vogel is 20 juli 2023 uit de Peazemerlannen, een bedijkte landaanwinning bij Peazens-Moddergat, ten westen van het Lauwersmeer. Gezien de leeftijd van deze vogel zijn een slaapplaats en territorium buiten het studiegebied aannemelijk. Of de Peazemerlannen, op ongeveer 38 km van de geboorteregio/slaapplaats in Kardingge, het broedterritorium is of een rustplaats voor na het broedseizoen is nu nog onduidelijk.

(8) BRG-R1Y4, op 22 juni 2017 geringd als jong van Superdad, is vanaf 9 maart 2020 enkele malen op de slaapplaats aan de Ruskenvenseplas aangetroffen (figuur 2). De laatste waarneming van die vogel dateert van 16 maart van hetzelfde jaar op dezelfde slaapplaats. Dit individu is niet in het studiegebied teruggezien.

(9, 10, 11, 12) BRP-OAG4, BRP-OAGT, BRP-OAGU en BRG-R1YE (laatste is jong van Superdad) zijn alle vier vogels, die in 2019 in het studiegebied zijn geringd en die in 2021 voor het eerst op de Kardingge-slaapplaats zijn waargenomen. De eerste waarneming van deze jonge vogels op de slaapplaats in 2021 viel tussen half mei en half juni, dus laat in het seizoen. Drie van de vier vogels zijn in 2023 (peiljaar) ook nog op de slaapplaats waargenomen en de vierde vogel in 2022. BRP-OAGT is in 2023 27 keer op de slaapplaats gezien. In 2024 is door Harry Kuipers geconstateerd dat BRP-OAGT zich als territoriumvogel heeft gevestigd op het platte dak van een bijgebouwtje naast de ijsbaan in Kardingge.

(13,14) Noemenswaardig is nog dat BRR-CLWU en BLG-WYR3, twee vogels van het cohort van 2019, nog niet op de Kardingge slaapplaats zijn gezien maar in februari 2022 wel op het Wad.

Van 14 vogels uit tabel 1 zijn waarnemingen op of langs het wad bekend.

Van 11 vogels zijn tot nu toe alleen waarnemingen in de geboorteregio Kardingge bekend.

Ringcode	Ringdatum en ringlocatie	1 ^e waarneming op slaappleats Kardingse	1 ^e waarneming in broed-territorium en globale locatie daarvan	Waarnemingen buiten broedseizoen/ geboorteregio	N	Datum en locatie laatste waarneming in Nederland
LB-YYBA (LY-CSLA)	1-6-2009 Visplas	6-3-2014	26-4-2015 Zuidelijk van Noorddijk (db)	Emmapolder-wad	97	26-4-2020 Zuidelijk van Noorddijk
LB-GNOB	11-6-2012 Schaatshal	17-3-2017	21-3-2017 Noorderhoogebrug	Ameland/ Klutenplas	69	17-4-2023 Noorderhoogebrug
LB-YSBN (LY-CSLA)	7-6-2013 Visplas	18-3-2017	6-5-2018 Florakade (db)	Emmapolder/ Ruidhorn West	46	2-7-2022 Oostersluis
LB-YSBL (LY-CSLA)	7-6-2013 Visplas	#	#	#	1	7-6-2013 Visplas
LY-RYOB	12-6-2013 Zuidelijk van Noorddijk	#	#	#	2	29-6-2013 Zuidelijk van Noorddijk
LB-YSBQ	13-6-2013 Alfa-college	#	#	#	1	13-6-2013 Alfa-college
LB-YSBS	13-6-2013 Westelijk van Noorddijk	#	#	Emmapolder-wad	3	18-3-2014 Emmapolder-wad
LB-YSBT	13-6-2013 Westelijk van Noorddijk	#	#	#	2	7-7-2013 Westelijk van Noorddijk
RG-YQGJ	8-7-2013 Oostelijk van Noorddijk	#	1-5-2021 Tinallinge	Emmapolder/ Klu- tenplas	12	14-4-2022 Tinallinge
LG-WHCA	20-5-2015 Alfa-college	#	#	#	1	20-5-2015 Alfa-college
RB-OLCH	11-6-2015 Noordelijk van Noorddijk	#	#	#	1	11-6-2015 Noordelijk van Noorddijk
RB-OLCZ BLB-OoGL (LY-CSLA)	4-6-2016 Visplas	20-2-2019	30-5-2019 Zuidwold Hogewalsterweg	Harlingen	20	28-9-2023 Harlingen
RY-GNWK	30-6-2016 Alfa-college	#	#	#	1	30-6-2016 Alfa-college
BRR-CLW1	10-5-2017 Alfa-college	#	#	Ameland	5	20-7-2023 Peazemerlannen
BRG-R1Y4 (LY-CSLA)	22-6-2017 Visplas	9-3-2020 Ruskenveenseplas	#	Oosterbierum-zeedijk	13	16-3-2020 Ruskenveenseplas
BRR-CLW8	25-7-2017 Alfa-college	#	#	#	2	25-7-2017 Alfa-college
BRB-CPW2	14-6-2018 Alfa-college	#	#	#	1	14-6-2018 Alfa-college
BRB-C9W5	24-6-2018 Kimkiel	#	#	#	1	24-6-2018 Kimkiel
BRG-R1YE (LY-CSLA)	21-5-2019 Visplas	14-5-2021	#	Vlieland	20	23-3-2022 Kardingerplas
BRP-OAG4	9-6-2019 Eenrumermaar	17-5-2021	#	Delfzijl Schermdijk	16	27-9-2023 Delfzijl Schermdijk
BRR-CLWU	13-6-2019 Alfa-college	#	#	Ferwert Buitendijks	3	19-2-2022 Ferwert Buitendijks
BRP-OAGT	20-6-2019 Kimkiel	11-6-2021	#	Den Helder	46	21-6-2023 Kardingerplas
BRP-OAGU	20-6-2019 Kimkiel	27-5-2021	#	Balgzand	12	20-4-2023 Kardingerplas
BLG-WYR3	27-6-2019 Oostelijk van Noorddijk	#	#	Emmapolder-kwelder	3	6-2-2022 Emmapolder-kwelder
BLG-WYR7	30-6-2019 Zuidelijk van Noorddijk	#	#	#	3	14-7-2019 Zuidelijk van Noorddijk

db = dakbroeder (LY-CSLA) = pul van gekleurde oudervogel # = geen waarneming bekend

Tabel 1. In Kardingse gekleurde pullen in de periode 2009 t/m 2019.

Resultaten in studiegebied Kardingse gekleurde jonge vogels in periode 2020 t/m 2023

In tabel 2 staan de resultaten uit de levensgeschiedenis van 18 Scholeksters, die in de periode 2020 t/m 2023 zijn geringd. Deze groep bestaat uit vogels, die op de

peildatum maximaal drie jaar oud waren. Kleine kans dat deze onvolwassen beesten, indien nog in leven, voor de peildatum al teruggezien zouden worden op een stad Groninger slaappleats, laat staan in een broedterritorium.

BRP-OAGS voedsel zoekend in het broedterritorium aan de Hamburgervijver

Foto: Harry Kuipers

Veertien van de 18 vogels zijn geringd in de weilanden rondom het buurtschap Noorddijk.

Vier geringde vogels zijn jongen van dakbroeders in het studiegebied (Alfa-college, Kimkiel, Eenrumermaar en winkelcentrum Lewenborg).

Van negen vogels zijn waarnemingen bekend van buiten de geboorteregio, waarvan zeven op het wad, één in Zeeland (BRP-YCC6) en één op een slaapplek in Drachten (BLG-WAB5). Van zes van de zeven vogels met wad-waarnemingen liggen die waarnemingen uitsluitend langs de zeedijk ten noordoosten van de stad Groningen, namelijk van oost naar west: Delfzijl Schermdijk, Eemshaven en Emmapolder(-wad)/Klutenplas.

Van negen vogels zijn tot nu toe alleen waarnemingen in de geboorteregio Karding bekend.

Hieronder wordt ingezoomd op de nog korte levensgeschiedenis van zes vogels uit tabel 2 met bijzondere waarnemingen dan wel gekleurde oudervogel:

(1) BRP-YCC6 is op 2 juni 2020 gevangen in een weiland ten oosten van Noorddijk en is daar vervolgens als jonge vogel met kleurringen nog een keer aangetroffen. Van deze vogel zijn daarna vier waarnemingen buiten de geboorteregio bekend en wel in Zeeland. De vogel is vier keer waargenomen langs de Westerschelde. Eerste keer ter hoogte van Rilland (12-3-2021), tweede keer ter hoogte van Hoedekenskerkepolder (1-8-2021) en derde

keer weer ter hoogte van Rilland (17-1-2022). De vierde en laatste waarneming voor de peildatum dateert van 21 februari 2023 ter hoogte van Rilland. Rilland ligt op ongeveer 265 km afstand van de geboorteplaats van BRP-YCC6

(2) Van BRP-YCC5, als zus/broer van BRP-YCC6 eveneens gevangen op 2 juni 2020 in een weiland ten oosten van Noorddijk, zijn zes waarnemingen bekend van minstens vijf hoogwatervluchtplaatsen in het Waddengebied. Namelijk op Rottumerplaat (21-8-2020 en 2-6-2022), Ameland (22-7-2020), Emmapolder (9-1-2022), Balgzand (5-5-2022) en, de laatste waarneming, bij Harlingen (11-2-2023).

(3) BLG-WAB5 is op 5 juli 2021 geringd in een weiland ten noorden van Noorddijk. Naast drie waarnemingen in het geboortegebied is er van 9 mei 2023 ook een waarneming bekend op een soos op een bedrijventerrein aan oostzijde van Drachten (noordzijde A7). Deze soos ligt op ongeveer 36 km afstand van de geboorteplaats van BLG-WAB5.

(4,5,6) In 2023 zijn drie jonge vogels geringd, waarvan op moment van de peildatum alleen de ringcode, ringdatum en ringlocatie bekend waren. BLP-B4YL (zie foto), een jong van de eveneens in dat jaar gekleurde oudervogel BLP-CEWP, is op 6 juni gevangen bij het winkelcentrum in Lewenborg. BLP-B4YN en BLP-B4YP zijn op 7 juni geringd als jongen van de dakbroeder LG-CKLJ in een weiland ten zuiden van Noorddijk, tussen de Noorddijkerweg en het Bevrijdingsbos.

Ringcode	Ringdatum en ringlocatie	1 ^e waarneming op slaappleats Karding	1 ^e waarneming in broedterritorium en globale locatie daarvan	Waarnemingen buiten geboorteregio	N	Datum en locatie laatste waarneming in Nederland
BRP-YCC4	2-6-2020 Zuidelijk van Noorddijk	#	#	#	1	2-6-2020 Zuidelijk van Noorddijk
BRP-YCC5	2-6-2020 Oostelijk van Noorddijk	#	#	Rottumerplaat, Emmapolder, Ameland, Balgzand, Harlingen	8	11-2-2023 Harlingen
BRP-YCC6	2-6-2020 Oostelijk van Noorddijk	#	#	Rilland Zeeland	6	21-2-2023 Rilland Zeeland (265 km)
BRP-YCC7	2-6-2020 Oostelijk van Noorddijk	#	#	#	2	3-6-2020 Oostelijk van Noorddijk
BRP-YCC9	2-6-2020 Oostelijk van Noorddijk	#	#	Klutenplas	5	18-7-2023 Klutenplas
BRB-CPWE	8-6-2020 Kimkiel	#	#	Emmapolder-wad	4	2-9-2020 Emmapolder Wad
BLB-OoG9	18-7-2020 Oostelijk van Noorddijk	#	#	Eemshaven	5	21-5-2021 Eemshaven
BRR-B9YY	18-7-2020 Oostelijk van Noorddijk	#	#	Eemshaven/ Delfzijl Schermdijk	7	4-2-2022 Delfzijl Schermdijk
BLR-OPG3	2-6-2021 Oostelijk van Noorddijk	#	#	#	1	2-6-2021 Oostelijk van Noorddijk
BLR-OPG4	2-6-2021 Oostelijk van Noorddijk	#	#	#	1	2-6-2021 Oostelijk van Noorddijk
BRG-CXWH	7-6-2021 Eenrumermaar	#	#	Emmapolder/ Eemshaven	11	22-4-2022 Eemshaven Uitlaat Emmapolder
BLG-WAB5	5-7-2021 Noordelijk van Noorddijk	#	#	#	4	9-5-2023 Drachten A7 Noord (36 km)
BLG-WAB6	5-7-2021 Noordelijk van Noorddijk	#	#	#	3	19-7-2021 Noordelijk van Noorddijk
BLP-B4Y3	21-6-2022 Alfa-college	#	#	#	1	21-6-2022 Alfa-college
BLP-B4Y4	21-6-2022 Oostelijk van Noorddijk	#	#	Eemshaven/ Delfzijl Schermdijk	7	27-9-2023 Delfzijl Schermdijk
BLP-B4YL (BLP-CEWP)	6-6-2023 Winkelcentrum Lewenborg	#	#	#	1	6-6-2023 Winkelcentrum Lewenborg
BLP-B4YN (LG-CKLJ)	7-6-2023 Zuidelijk van Noorddijk	#	#	#	1	7-6-2023 Zuidelijk van Noorddijk
BLP-B4YP (LG-CKLJ)	7-6-2023 Zuidelijk van Noorddijk	#	#	#	1	7-6-2023 Zuidelijk van Noorddijk

(LY-CSLA) = pul van gekleurde oudervogel # = geen waarneming bekend

Tabel 2. In Karding gekleurde pullen in de periode 2020 t/m 2023.

Resultaten buiten studiegebied Karding gekleurde jonge vogels

In tabel 3 staan de resultaten van negen Scholeksters, die als jonge vogel buiten het studiegebied Karding zijn gekleurd. Deze vogels zijn vervolgens in of in de directe nabijheid van het studiegebied gaan broeden en/of op de slaappleats waargenomen.

Drie van de negen vogels zijn geringd buiten de gemeente en provincie Groningen. Zes vogels zijn geringd buiten het studiegebied Karding, maar binnen de gemeente Groningen. Alle negen vogels zijn op enig moment op de slaappleats Karding gezien.

Van drie vogels, geboren in de periode 2015 t/m 2018, is thans een broedterritorium binnen de gemeente-

grenzen van Groningen bekend, waarvan één binnen het studiegebied. Al deze vogels zijn dakbroeders (zie hieronder). Zeker vijf geringde vogels zijn jongen van dakbroeders buiten het studiegebied. Van zeven vogels zijn waarnemingen op of langs het wad bekend.

Hieronder wordt eerst ingezoomd op de levensgeschiedenis van de drie vogels uit tabel 3, die buiten de provincie Groningen zijn gekleurd:

(1) LG-CKLJ is op 18 mei 2015 als pullus geringd in Assen en werd op 14 maart 2020 voor het eerst op de slaappleats in Karding gezien. In de tussenliggende jaren zijn er tientallen waarnemingen van deze vogel op een hvp in de buurt van Harlingen. Sinds 2021 broedt deze vogel op een plat dak aan de Wimpel in Lewenborg, direct ten zuidwesten van buurtschap Noorddijk.

Ringcode	Ringdatum en ringlocatie	1 ^e waarneming op slaapplaats Kardinge	1 ^e waarneming in broedterritorium en globale locatie daarvan	Waarnemingen buiten Broedseizoen/Geboorteregio	N	Datum en locatie laatste waarneming in Nederland
Buiten provincie Groningen						
RY-RPOB	21-6-2008 Neeltje Jans	1-3-2014 (26,5 km)	#	#	8	3-3-2016 Kardingerplas
LG-CKLJ	18-5-2015 Assen	14-3-2020 (24 km)	18-4-2021 Wimpel Lewenborg (1,8 km) db	Harlingen	87	19-6-2023 Wimpel Lewenborg
RG-CHYH	22-5-2017 Assen	5-5-2019 (24 km)	25-6-2020 Arduinlaan (5,5 km) db	Harlingen	66	7-6-2023 Arduinlaan
Binnen gemeente Groningen maar buiten studiegebied Kardinge						
BLP-GJYo	12-6-2018 Beatrixoord Haren	17-5-2021 (6,3 km)	#	#	5	19-6-2021 Kardingerplas
BRB-C9WC	29-6-2018 Zernike-campus	17-6-2021 (4,7 km)	30-6-2022 Sontplein (2,9 km) db	Terschelling	32	8-7-2023 Sontweg
BRP-OAGA	9-6-2019 Hoorne Plas	14-3-2023 (7,5 km)	#	Koehool	13	25-4-2023 Kardingerplas
BRP-OAGL	13-6-2019 Bangeweer	12-3-2023 (6,2 km)	#	Terschelling	6	9-4-2023 Ruskenveense Plas
BLG-WYRJ	20-7-2019 Driebond	8-4-2022 (2,3 km)	#	Klutenplas	6	26-5-2022 Kardingerplas
BLG-WYRY	3-6-2020 Polder Oude Held	20-4-2023 (6,7 km)	#	Emmapolder -wad	7	25-4-2023 Kardingerplas

db = dakbroeder (2,1 km) = globale afstand van ringlocatie en/of broedlocatie tot slaapplaats in Kardinge # = geen waarneming bekend

Tabel 3. Buiten Kardinge gekleuringde pullen.

LG-CKLJ is de opvolger van LB-YYBA, die als nakomeling van Superdad tussen 2015 en 2020 broedde op een plat dak in dit territorium. Laatstgenoemde individu is op 26 april 2020 voor het laatst in het broedterritorium gezien.

(2) RG-CHYH is op 22 mei 2017 als pullus in Assen geringd en is op 5 mei 2019 voor het eerst waargenomen op de slaapplaats van Kardinge. In 2020 is deze vogel zowel op de slaapplaats in Kardinge als op de slaapplaats aan de Ruskenveenseplas in Hoogkerk (figuur 2) waargenomen. Deze laatste slaapplaats is op 7 km afstand van de slaapplaats Kardinge. Op 25 juni van dat jaar is de vogel voor het eerst in zijn broedterritorium aan de Arduinlaan in de wijk Vinkhuizen aangetroffen (5,5 km tot slaapplaats Kardinge). In de jaren daarna is de vogel alleen nog maar op de slaapplaats aan de Ruskenveenseplas en in het broedterritorium aan de Arduinlaan aangetroffen. Ook van deze dakbroeder zijn waarnemingen, van buiten het broedseizoen, op een hvp in de buurt van Harlingen bekend.

(3) RY-RPOB is op 21 juni 2008 op het werkeiland Neeltje Jans aan de Oosterscheldedam in Zeeland gevangen. Van deze vogel zijn slechts acht waarnemingen bekend, waarvan drie in Zeeland. En wel twee rondom de ringplaats in 2008 en één aan de Oesterdam in 2011. In 2014 is de vogel drie keer op slaapplaats in Kardinge aangetroffen en vervolgens nog een keer in 2015 en een keer in 2016 (laatste waarneming). In 2014 was deze vogel al zes jaar oud. Het zou zo kunnen dat dit

individu enkele jaren een broedterritorium in de buurt van het studiegebied heeft gehad.

Hieronder volgt de levensgeschiedenis van de zes vogels uit tabel 3 die buiten het studiegebied Kardinge zijn gekleuringd, maar binnen de gemeente Groningen: (1) BLP-GJYo is op 12 juni 2018 geringd bij het Beatrixoord in Haren (6,3 km), als pul van dakbroeders. De vogel is voor het eerst waargenomen op de slaapplaats in Kardinge op 17 mei 2021. De laatste van de 5 waarnemingen stamt van 19 juni 2021, ook op de slaapplaats in Kardinge.

(2) BRB-C9WC is op 29 juni 2018 op het Zernike-terrein in Groningen gevangen (4,7 km), als pul van dakbroeders, en is voor het eerst op de slaapplaats waargenomen op 17-6-2021. In zijn latere broedterritorium, in de directe omgeving van Sontplein (2,9 km), is de dakbroeder voor het eerst waargenomen op 30 juni 2022.

(3) Op 9 juni 2019 is BRP-OAGA als pul geringd aan de Hoorne Plas (7,5 km). De eerste waarneming op de slaapplaats Kardinge stamt van 14 maart 2023. De vogel is tot 25 april 2023 daar in totaal 6 keer waargenomen. (4) BRP-OAGL is geringd op 13 juni 2019 in de Bangeweerpolder tussen Hoogkerk en de stad Groningen (6,2 km). De vogel is op de slaapplaats in Kardinge voor het eerst gezien op 12 maart 2023. Vervolgens is dit individu tweemaal op de slaapplaats aan Ruskenveenseplas gezien. Deze is dicht bij de geboorteplaats.

(5) Op 20 juli 2019 is BLG-WYRJ geringd op bedrijven-

terrein Driebond (2,3 km). Op 8 april 2022 is deze vogel voor het eerst op de slaapplaats in Karding gespot. Van die slaapplaats stamt ook de laatste waarneming van deze vogel op 26 mei 2022.

(6) BLG-WYRY is op 3 juni 2020 geringd in de polder De Oude Held (6,7 km). Op 20 april 2023 is deze vogel voor het eerst op de slaapplaats waargenomen, waarvan ook de laatste waarneming dat jaar stamt op 25 april.

Resultaten als volwassen vogel gekleurringde Scholeksters

In tabel 4 staan de resultaten van 14 volwassen vogels, waarvan er 12 in hun broedterritorium in het studiegebied Karding zijn gekleurringd en twee er net buiten.

Resultaten in onderzoeksgebied Karding gekleurringde volwassen vogels in periode 2009 t/m 2023

Negen van de 14 vogels zijn geringd in de weilanden rondom het buurtschap Noorddijk. Eén vogel is in een weiland ten zuiden van de visplas (LY-CSLA) op het nest gevangen.

Twee geringde vogels zijn dakbroeders in het studiegebied Karding (Alfa-college en winkelcentrum Lewenborg) en twee zijn dakbroeders net buiten het studiegebied (Oosterpark en Hamburgervijver).

Van zeven vogels zijn waarnemingen op of langs het wad bekend.

Van de andere zeven vogels zijn tot nu toe alleen waarnemingen in het studiegebied Karding bekend.

Van acht vogels dateert de laatste waarneming van 2022/2023. Deze vogels zijn waarschijnlijk nog in leven, uitgaande van de peildatum 20-10-2023. Van drie vo-

gels is van voor 2020 geen waarneming meer bekend. Van drie andere vogels is sinds het voorjaar/zomer van 2020 geen waarneming meer bekend. Zeer vermoedelijk zijn deze zes vogels gestorven, maar er is ook een kleine kans dat ze buiten het studiegebied zijn gaan broeden of alle kleurringen zijn kwijtgeraakt.

Hieronder wordt per ringjaar ingegaan op de levensgeschiedenis van de vogels uit tabel 4.

(1,2) In 2009 werden de eerste volwassen Scholeksters in Karding op het nest gekleurringd. Het waren LY-CSLA alias Superdad en LB-YYBE. Deze vogels werden respectievelijk in een weiland ten zuiden van soos aan de visplas en in een weiland tussen de woonwijk Drielanden en buurtschap Noorddijk gevangen. Van LB-YYBE dateert de laatste van de 12 waarnemingen van 30 april 2012 vanuit het broedterritorium ten westen van Noorddijk.

(3,4,5) Op 29 april 2015 zijn RG-YQGT, RG-YQGY en LY-LHRN in hun broedterritoria in de weilanden ten oosten van Noorddijk geringd. Van de eerste twee vogels dateert de laatste waarneming van respectievelijk 11-3-2023 en 28-3-2022, beide op de slaapplaats in Karding. LY-LHRN is het laatst waargenomen in het broedterritorium op 9-7-2015.

(6,7) Op 4 mei 2017 zijn RG-BCON en RG-BCOL op het nest gevangen respectievelijk in een weiland ten noordwesten en ten oosten van Noorddijk. De laatste waarneming dateert achtereenvolgens van 2-5-2020 in het broedterritorium en 9-11-2017 op een hvp bij Emmapolder-wad.

(8,9,10) Op 2 mei 2018 zijn LB-GNON en LB-GNOL in hun broedterritoria in de weilanden ten oosten van Noorddijk geringd en op 17 mei 2018 is BLP-GJY6 geringd in een weiland ten noordoosten van Noorddijk,

Superdad (LY-CSLA)

Deze mannelijke vogel, die als eerste volwassen vogel in 2009 in Karding op het nest is gekleurringd, is in voorjaar/zomer 2020 vermoedelijk gestorven. Bij de laatste waarnemingen in Karding leek de vogel ziek dan wel gewond en de allerlaatste waarneming dateert van 18 mei 2020. De vogel heeft in zijn gekleurringde periode maar liefst 205 waarnemingen opgeleverd, maar geen enkele in zijn overwinteringsgebied. Voor de vele waarnemingen in het studiegebied zijn de volgende redenen aan te dragen:

- de vogel was goed te benaderen en te observeren op zijn broedplaats (later het visdievenvlot in de visvijver)
- de vogel arriveerde elk jaar als een van de eerste vogels op de slaapplaats
- eerste broedvogel die in Karding is gekleurringd op het nest (2009). De vogel was daarmee onder de waarnemers iconisch

Superdad heeft in de periode dat hij met kleurringen te onderscheiden was (2009-2020), met zijn vrouwelijke partner rondom de visplas circa 10 jongen vliegvlug gekregen waarvan er zes zijn gekleurringd en vier uiteindelijk naar Karding zijn teruggekeerd (zie resultaten). Over de nakomelingen tot en met 2015 is eerder gepubliceerd (Hiemstra 2016).

BRB-CPWX op een steiger van het Zilvermeer

Foto: Harry Kuipers

net buiten de grenzen van het studiegebied Karding (ten noordoosten van Abbemaar in figuur 1). De laatste broedlocatie bevindt zich op ongeveer 2,8 km van de slaapplaats. Van laatstgenoemde twee vogels dateert de laatste waarneming van respectievelijk 7-4-2023 en 4-4-2023, beide in Karding. LB-GNON is het laatst waargenomen in het broedterritorium ten oosten van Noorddijk op 29-7-2020.

(11,12) In 2019 zijn twee volwassen vogels, die regelmatig op de slaapplaats van Karding worden aangetroffen, gekleurd op de grond in hun broedterritorium in het noordoostelijk deel van de stad Groningen, Het betreffen BRB-C9WE en BRP-OAGS, die respectievelijk op platte daken in de buurt van de hoek Klaprooslaan/Zaagmulderweg in de Oosterparkwijk (2,1 km tot slaapplaats) en de Hamburgervijver in de Korrewegbuurt (1,8 km) broeden. Beide vogels zijn gestrikt door ze te lokken met brood.

(13) In 2022 is BRB-CPWX (foto) op het nest op het dak van het Alfa-college in Lewenborg, grenzend aan Karding, gevangen en geringd. Deze vogel broedt thans op een plat dak in de directe omgeving van het Alfa-college (vermoedelijk school de Kimkiel).

(14) In 2023 is BLP-CEWP op de grond gestrikt door te lokken met brood en vervolgens geringd in het winkel-

centrum van de woonwijk Lewenborg. Ook deze vogel is een dakbroeder.

Resultaten buiten provincie Groningen gekleuringde volwassen vogels

In tabel 5 staan de resultaten van drie volwassen vogels, die buiten de provincie Groningen, zijn gekleurd. Van alle drie vogels zijn waarnemingen op of langs het wad bekend.

Hieronder wordt de levensgeschiedenis van de drie vogels uit tabel 5 behandeld:

(1) De oudste, op basis van de kleuringdatum, op de slaapplaats in Karding waargenomen Scholekster is de in de winter van 2001 op het Balgzand in de Waddenzee geringde 2 kj vogel RB-YNRT. De ringlocatie ligt op een afstand van circa 110 km tot de slaapplaats. Deze vogel leefde in het peiljaar 2023 nog steeds, want laatste waarneming in dat jaar is op 16 april op de slaapplaats gedaan. Dit individu broedt sinds in ieder geval 2014 in de weilanden ten zuiden van Ellerhuizen, een buurtschap ten noorden van Zuidwolde in Groningen (4 km = afstand tot slaapplaats) en is al jaren zijn linker gele (Yellow) kleuring met zwarte inscriptie letter N kwijt.

Ringcode	Ringdatum	Ringlocatie = broedterritorium	N	Waarnemingen buiten broedseizoen	Datum en locatie laatste waarneming in Nederland
LY-CSLA (Superdad)	27-4-2009	Zuidelijk van visplas	205	#	18-05-2020 Noordelijk van visplas
LB-YYBE	20-6-2009	Westelijk van Noorddijk	12	#	30-4-2012 Westelijk van Noorddijk
RG-YQGT	29-4-2015	Oostelijk van Noorddijk	120	Vlieland/Texel	11-3-2023 Kardingerplas
RG-YQGY	29-4-2015	Oostelijk van Noorddijk	61	#	28-3-2022 Kardingerplas
LY-LHRN	29-4-2015	Oostelijk van Noorddijk	4	#	9-7-2015 Oostelijk van Noorddijk
RG-BCON	4-5-2017	Noordwestelijk van Noorddijk	52	Emmapolder Wad	2-5-2020 Westelijk van Noorddijk
RG-BCOL	4-5-2017	Oostelijk van Noorddijk	7	Emmapolder-Wad	9-11-2017 Emmapolder-Wad
LB-GNON	2-5-2018	Oostelijk van Noorddijk	39	#	29-7-2020 Oostelijk van Noorddijk
LB-GNOL	2-5-2018	Oostelijk van Noorddijk	80	Emmapolder Wad	7-4-2023 Oostelijk van Noorddijk
BLP-GJY6	17-5-2018	Noordoostelijk van Noorddijk (Boer Goensepad; 2,8 km)	73	Harlingen	4-4-2023 Kardingerplas
BRB-C9WE	12-5-2019	Oosterpark (2,1 km) db	82	Rottumerplaat	21-6-2023 Oosterpark
BRP-OAGS	20-6-2019	Hamburger-vijver (1,8 km) db	99	Harlingen	12-10-2023 Harlingen
BRB-CPWX	25-5-2022	Alfa-college Lewenborg db	19	#	21-4-2023 Kardingerplas
BLP-CEWP	7-6-2023	Winkelcentrum Lewenborg db	1	#	7-6-2023 Winkelcentrum Lewenborg

db = dakbroeder (2,1 km) = globale afstand van ringlocatie en/of broedlocatie tot slaappleats in Karding # = geen waarneming bekend

Tabel 4. Als volwassen vogel (> 3 kj) gekleurringd in studiegebied Karding.

Ringcode	Ringdatum	Ringlocatie	Broedterritorium	N	Waarnemingen buiten broedseizoen	Datum en locatie laatste waarneming in Nederland
RB-YNRT	1-2-2001	Balgzand > 2 kJ (110 km)	Ellerhuizen (4 km)	43	Harlingen	16-4-2023 Kardingerplas
RG-BAWE	16-5-2009	Burum (26 km)	Burum Stratos	14	Ameland, Harlingen	14-3-2023 Kardingerplas
LG-GBWZ	22-5-2015	Twijzelermeden (32 km)	Noorddijkerweg Karding db	98	Ameland	13-5-2023 Noorddijkerweg

db = dakbroeder (2,1 km) = globale afstand van ringlocatie en/of broedlocatie tot slaappleats in Karding # = geen waarneming bekend

Tabel 5. Als volwassen vogel (> 3 kj) gekleurringd buiten provincie Groningen.

(2) RG-BAWE is een vogel, die eenmalig op de slaappleats in Karding is waargenomen, namelijk in 2023 op 14 maart. Dit individu is op 16 mei 2009 in het broedterritorium op het Stratos-terrein in Burum in Friesland (26 km) gekleurringd.

(3) De derde als volwassen vogel elders gekleurringde vogel is LG-GBWZ. Deze Scholekster is in mei 2015 op het nest in Twijzelermeden in Friesland geringd. Dit individu is op 16 maart 2016 voor het eerst waargenomen op de slaappleats in Karding, die op een afstand van 32 km tot het oorspronkelijk nestelgebied ligt. Vanaf 2017 is de vogel ook waargenomen in zijn nieuwe broedterritorium in Karding. Deze Scholekster broedt op een plat appartementengebouw aan de Roer, de oostzijde van de woonwijk Lewenborg. De laatste waarneming van deze vogel dateert van 13 mei 2023.

Discussie

Terugkomst van in Karding gekleurringde jongen

Van de 25 in de jaren 2009 t/m 2019 in het studiegebied Karding gekleurringde jongen is nagegaan of en hoeveel voor de peildatum 20-10-2023 terug zijn gezien op de slaappleats Karding. Van de 18 jongen, die in de periode 2020 t/m 2023 geringd zijn, was voor de peildatum nog geen enkel individu weer gezien in Karding. Wel zijn van acht van laatstgenoemde, vermoedelijk toen nog opgroeiende vogels, waarnemingen van buiten de geboorteregio bekend.

Van de generatie 2009-2019 zijn uiteindelijk acht vogels van de 25 na enkele jaren terug gezien in recreatiegebied Karding. Drie vogels zijn elders weer gezien,

namelijk: één slechts één voorjaar op de slaapplaats Ruskenveenseplas aan de westzijde van de stad Groningen, één vogel in een broedterritorium in de omgeving van Tinallinge 12 km ten noorden van Karding en één vogel in 2023 in de Peazemerlannen (38 km). Van bovengenoemde teruggekomen acht vogels hebben vier een broedterritorium gevestigd binnen de een straal van 3 km van de geboorteplek/slaapplaats. Van de andere vier vogels, die alle in 2019 in Karding zijn geringd en in 2021 op de slaapplaats zijn weer gezien, kon in oktober 2023 nog niet met zekerheid vastgesteld worden of ze al ergens in de range van de slaapplaats (zie hieronder) tot broeden zijn gekomen.

Uit ouder onderzoek naar geringde Scholeksters (Glutz von Blotzheim *et al.* 1984) bleek dat jonge Scholeksters als broedvogel veelal terugkeren naar de directe omgeving van hun geboortelocatie. Die onderzoeken werden toentertijd vooral gedaan aan Waddeneilandpopulaties. Slechts een enkele jonge vogel begon elders een broedterritorium, bijvoorbeeld op een ander waddeneiland (Glutz von Blotzheim *et al.* 1984).

Vier van bovengenoemde acht teruggekomen jongen zijn gekleurd in 2019 en zijn twee jaar later, na waarnemingen in het Waddengebied, tussen eind mei en eind juni 2021 op de slaapplaats in Karding terug gezien. Dit is opmerkelijk omdat in de literatuur staat dat jongen van in het binnenland broedende Scholeksters hun jonge jaren aan de kust doorbrengen en pas als drie-/vierjarige voor het eerst op de soezen in het binnenland over zomeren (Glutz von Blotzheim *et al.* 1984). Wat precies de reden is dat dit succesvolle cohort al na twee jaar in de loop van het broedseizoen polshoogte neemt op de soezen nabij hun geboortegrond is speculatie. Mogelijk dat een binnenlandse slaapplaats, die niet ver verwijderd is van het opgroeigebied op het wad, eerder bezocht wordt door 2 kj vogels voor b.v. een eendaags bezoek dan een soos verder in het binnenland. Ook is het mogelijk dat in eerdere jaren wel degelijk 2 kj vogels in de loop van het voorjaar op de soezen terugkwamen, maar dat het simpelweg gemist is door het geringe aantal terugkerende gekleurde vogels en/of het niet tot nauwelijks monitoren van de soezen later in het seizoen. Ook de zachtere winters als gevolg van de klimaatverandering de laatste pakweg 25 jaar zouden een mogelijke oorzaak kunnen zijn.

Geboortedispersie

Geboortedispersie bij Scholeksters betekent dat jonge vogels, na enkele jaren doorgebracht te hebben aan de kust, niet terugkeren naar hun geboorteregio om zich uiteindelijk te vestigen als broedvogel maar elders gaan broeden. De laatste jaren blijkt dat geboortedispersie bij Scholeksters regelmatig wordt geconsta-

teerd (Van Dijk & Oosterhuis 2001, Allen 2021, Van Dijk 2021), en soms tot meer dan enkele honderden kilometers bedraagt (Allen 2021).

Het huidige onderzoek laat zien dat bij de in Karding gekleurde jonge vogels op dit moment slechts een duidelijk geval van geboortedispersie is, namelijk RG-YQGJ. Deze vogel is in 2013 geringd en is in het voorjaar van 2021 en 2022 teruggezien in een broedterritorium in een weidevogelgebied ten oosten van Tinallinge, 12 km ten noorden van de stad Groningen. De waarnemingen in de life history van de vogel geven duidelijk aan dat het om een broedterritorium gaat.

BRR-CLW1 is een individu dat verdacht wordt van geboortedispersie. De vogel is geringd in het studiegebied Karding in 2017 en is op 20 juli 2023 teruggezien in de Peazemerlannen aan de waddenkust, 38 km ten noordwesten van Groningen. Of de vogel daar of elders broedt, was op de peildatum nog onduidelijk. Wat betreft de buiten het studiegebied Karding gekleurde jonge vogels zijn er twee duidelijke gevallen van geboortedispersie. Het betreffen de in Assen geringde vogels LG-CKLJ en RG-CHYH, die in 2015 respectievelijk 2017 zijn geringd. De eerste vogel was in het peiljaar nog dakbroeder aan de Wimpel in de woonwijk Lewenborg in het studiegebied Karding. De tweede vogel was in het peiljaar nog dakbroeder aan de Arduinlaan in de woonwijk Vinkhuizen op ongeveer 5,5 km afstand van de slaapplaats in Karding.

Broeddispersie

Broeddispersie bij Scholeksters betekent dat een broedvogel vertrekt uit zijn/haar broedterritorium en het jaar daarna zich vestigt in een ander broedterritorium. Algemeen wordt aangenomen dat Scholeksters als broedvogel hun broedplaats zeer trouw zijn (Glutz von Blotzheim *et al.* 1984). In Assen is vastgesteld dat enkele vogels, die eerst broedden op de grond in het landelijk gebied van Assen, vervolgens dakbroeders werden op bedrijfsterreinen rondom Assen (Dijkstra & Dillerop 2012). In Karding is één duidelijk geval van broeddispersie bekend. Het betreft LG-GBWZ, die in mei 2015 als volwassen vogel op een nest op de grond in Twijzelmieden is geringd (van Dijk 2021). Deze vogel is in maart 2016 voor het eerst waargenomen op de slaapplaats in Karding en in voorjaar 2017 is de vogel waargenomen in zijn nieuwe broedterritorium in Karding. Deze vogel is niet alleen over een aanzienlijke afstand van landelijk gebied naar de rand van stedelijk gebied (32 km) getrokken, maar is ook van grondbroeder overgegaan naar dakbroeder in Lewenborg. Van Dijk geeft al aan dat door de lage trefkans van broeddispersie het moeilijk is om een oorzaak te achterhalen (van Dijk 2021).

Figuur 3. Rode ster is slaapplaats Kardingeslaapplaats. Zwarte pijlen geven globale broedterritoria van de op de peildatum nog levende gekleurde vogels die op de slaapplaats Kardingeslaapplaats uitrusten. Rode omtrek met straal van ongeveer 3,5 km geeft globale range van slaapplaats Kardingeslaapplaats.

Range van broedvogels rondom de Kardingeslaapplaats

In figuur 3 zijn met zwarte pijlen en de ringcode de bekend zijnde globale broedlocaties aangegeven van in het peiljaar 2023 nog levende broedvogels. Deze vogels worden alle, met uitzondering van RG-CHYH (zie hieronder), bijna jaarlijks in het vroege voorjaar op de slaapplaats in Kardingeslaapplaats aangetroffen. Het betreffen zowel vogels die in het buitengebied op de grond broeden als Scholeksters die op daken in de stad Groningen broeden, in beide gevallen zowel binnen als buiten het studiegebied. De straal van de range of te wel de uiterste afstand van slaapplaats tot broedterritorium bedraagt 3,5-4 km. Vermeldingswaardig zijn nog de broedvogels RG-CHYH en RB-YNRT.

RG-CHYH is in 2017 in Assen geringd en in 2019 voor het eerst, meermaals en uitsluitend gezien op de slaapplaats Kardingeslaapplaats. In 2020 is dit individu meermaals op de slaapplaatsen Kardingeslaapplaats en Ruskenveenseplas gezien en de jaren daarna uitsluitend meermaals jaarlijks op de slaapplaats Ruskenveenseplas. De vogel is een dakbroeder aan de Arduinlaan in Vinkhuizen, op 5,5 km ten zuidwesten van de slaapplaats Kardingeslaapplaats. Dit individu is uiteindelijk gaan broeden binnen de range van slaapplaats Ruskenveenseplas, die op circa 1,5 km van de broedlocatie ligt.

RB-YNRT broedt in een weiland bij de buurtschap Ellerhuizen, op ongeveer 4 km ten noorden van de slaapplaats Kardingeslaapplaats. Dit individu werd voor 2022 maar af en toe op de slaapplaats Kardingeslaapplaats afgelezen, mogelijk werd in die jaren een andere slaapplaats aan de Eemshavenweg benut.

De afstand van de slaapplaats in Kardingeslaapplaats tot de andere twee bekende slaapplaatsen in de stadsrand, namelijk Ruskenveenseplas aan de westzijde en Hoornse

Meer aan de zuidwestzijde (zie figuur 2), bedraagt respectievelijk 7 en 7,5 km. Deze afstand doet vermoeden dat deze twee slaapplaatsen ongeveer eenzelfde range hebben in het landelijk en stedelijk gebied, waar binnen broedvogels naar die slaapplaatsen gaan.

Gezien de aard en de spreiding van de drie bovengenoemde stadsrandslaapplaatsen bestaat bij mij het vermoeden dat zich bij de nieuw gegraven wateren in en bij de nieuwe woonwijk Meerstad ten zuidoosten van de stad ook een slaapplaats bevindt dan wel in de nabije toekomst gaat bevinden. In 2024 is al wel geconstateerd dat zich een soos naast een nieuw gegraven meer bevindt, maar een slaapplaats kon (nog) niet gevonden worden (persoonlijke waarnemingen).

Kortom tijd voor een algehele analyse van de slaapplaatsen rondom Groningen, al dan niet door Sovon maar in ieder geval mede met de gegevens van Sovon. Ook het zenderen van enkele volwassen vogels in Kardingeslaapplaats zou veel ontbrekende informatie kunnen opleveren over tijd van doorbrengen op en uitwisseling tussen slaapplaatsen (Ens *et al.* 2014; Dijkstra & Dillerop 2018).

Waarnemingen van gekleurde Scholeksters in het waddengebied

Er zijn 14 Scholeksters, die als volwassen vogel in studiegebied Kardingeslaapplaats in het broedterritorium zijn gekleurd en 3 Scholeksters die elders in een broedterritorium zijn gekleurd en vervolgens bij Kardingeslaapplaats zijn waargenomen. Van 10 van deze in totaal 17 vogels zijn waarnemingen buiten het broedseizoen bekend. Die komen allemaal uit het waddengebied. Meerdere vogels werden op hoogwatervluchtplaatsen bij Harlingen (4) en de Emmapolder (3) gespot. Naast deze volwassen vogels zijn er 43 Scholeksters, die in Kardingeslaapplaats als jong zijn gekleurd en 9 die elders als jong zijn gekleurd, maar vervolgens in Kardingeslaapplaats zijn waargenomen of zich in de buurt hebben gevestigd. Van deze in totaal 52 jonge vogels is van 29 een winter- en/of opgroeilocatie bekend. Het betreffen, op één na, allemaal locaties in of direct aangrenzend aan de Waddenzee. Veel waarnemingen komen van de waddenkust dicht bij de geboorteregio (Eemshaven, Delfzijl Schermdijk, Noordpolder, Klutenplas en het wad bij de Emmapolder. Deze waarnemingen betreffen 17 van de 29 jonge vogels.

Maar Scholeksters kunnen bij uitzondering ook verder weg opgroeien en overwinteren. BRP-YCC6, die in 2020 ten oosten van Noorddijk is geringd, is voor opgroei/overwintering vertrokken naar Zeeland. De vogel is meermaals gespot langs de Westerschelde, ter hoogte van Rilland op 263 km afstand en verbleef in het peil-

jaar 2023 nog steeds in die omgeving. Vermeldenswaard in het kader van de uitwisseling van vogels tussen de provincies Groningen en Zeeland is RY-RPOB. Deze vogel is op 21 juni 2008 op het werkeiland Neeltje Jans in Zeeland als pul gevangen (265 km). In drie jaren is deze vogel op de slaappleaats in Kardingge aangetroffen, drie keer in 2014 en één keer in 2015 en 2016. Het is mogelijk dat dit individu enkele jaren een broedteritorium in de buurt van het studiegebied heeft gehad, maar daarin niet opgemerkt is.

Kortom: op één vogel na overwinteren alle jonge en volwassen gekleurde vogels uit Kardingge op het wad. Dit komt overeen met hetgeen in de literatuur staat, namelijk dat alle gekleurde broedvogels van binnenlandpopulaties uit de provincie Groningen en Friesland als overwinteringslocatie het oostelijke of westelijke Waddenzeegebied van Nederland hebben (Ens *et al.* 2019). Ook twee gezenderde territoriumvogels uit Assen bleken respectievelijk in de westelijke en oostelijk Waddenzee te overwinteren (Dijkstra & Dillerop 2019). Van de vogels uit Kardingge, behalve BRP-YCC6, zijn geen waarnemingen bekend uit Zeeland of zuidelijker. De oorzaak hiervoor zal mede zijn dat vanaf 2009 geen sprake meer is geweest van zeer koude ($H > 160$) tot koude ($H > 100$) winters, conform het koudegetal van Hellmann (KNMI-website, Lindeboom 2021). Massale vorstvluchten van de Waddenzee richting Zeeuwse Delta en verder zuidelijk, die in een aantal zeer strenge winters met bevroren wad voor 2000 nog plaatsvonden, zijn in de spaarzame koude periodes na 2000 nooit waargenomen (Ens *et al.* 2019).

Dankwoord

Ik wil hierbij allereerst de ringers van Ringgroep Grunn danken voor het kleurrijken van de in Kardingge gevangen vogels. Derick Hiemstra is de Ringgroep Grunn gestart en de laatste jaren hebben zich achtereenvolgens Henri Zomer, Petra Manche, en Harry Kuipers als ringer aangesloten. Klaas van Dijk en de schrijver hebben de ringers vaak bijgestaan met het ringen in Kardingge. Van een aantal van bovengenoemde mensen en van Ana Buren zijn veel waarnemingen afkomstig van de slaappleaats en de broedterritoria in en om Kardingge. Mark Rienks heeft geholpen met de figuren en tabellen. Ook dank aan de waarnemers in de winterverblijven. Harry Kuipers, Klaas van Dijk en Henri Zomer ben ik dank verschuldigd voor het kritisch bekijken van het concept artikel. Harry Kuipers dank ik ook voor het ter beschikking stellen van een aantal van zijn prachtige foto's.

Tenslotte de oproep om waarnemingen van gekleurde Scholeksters vooral te (blijven) melden op CR-birding (<https://submit.cr-birding.org>).

Literatuur

- Allen, A.M. 2021. Onderzoek naar achteruitgang Scholekster. Project CHIRP (www.chirpscholekster.nl).
- Dijk, K. van 2021. Over geboorte- en broeddispersie van Friese Scholeksters (*Haematopus ostralegus*) naar de stad Groningen. *Twirre* 31: 24-30.
- Dijk, K. van & R. Oosterhuis 2001. Scholeksters op Griend in het broedseizoen 1999 en 2000. *Twirre* 12: 11-16.
- Dijkstra B. & R. Dillerop 2012. Urbane en agrarische Scholeksters *Haematopus ostralegus* in en rond Assen in 2009-2012. *Drentse Vogels* 26: 4-13.
- Dijkstra B. & R. Dillerop 2018. Eerste bevindingen zenderonderzoek Scholeksters *Haematopus ostralegus* in Assen. *Drentse Vogels* 32: 39-52.
- Dijkstra B. & R. Dillerop 2019. Over de reis van twee Drentse Scholeksters *Haematopus ostralegus* naar hun overwinteringsgebied in de Waddenzee. *Drentse Vogels* 33: 30-35.
- Ens, B.J., B. Aarts, K. Oosterbeek, M. Roodbergen, H. Sierdsema, R. Slaterus & W. Teunissen 2009. Onderzoek naar de oorzaken van de dramatische achteruitgang van de Scholekster in Nederland. *Limosa* 82 (2): 83-92.
- Ens, B.J., B. Aarts, C. Hallmann, K. Oosterbeek, H. Sierdsema, R. Slaterus, G. Troost, C. van Turnhout, P. Wiersma, & E. van Winden 2011. Scholeksters in de knel: onderzoek naar de oorzaken van de dramatische achteruitgang van de Scholekster in Nederland. SOVON-Onderzoeksrapport 2011/13.
- Ens, B.J., R.A. Bom, A.M. Dokter, K. Oosterbeek, J. de Jong & W. Bouten 2014. Nieuwe ontdekkingen en mogelijkheden in het onderzoek aan Scholeksters dankzij het UvA Bird Tracking Systeem. *Limosa* 87: 117-128.
- Ens, B.J., M. van Leeuwen, K. Oosterbeek J. Nienhuis & A.M. Allen 2019. Overwinteringsgebieden van in Nederland broedende Scholeksters. *Limosa* 92.2: 74-86.
- Glutz von Blotzheim, U., K. Bauer & E. Bezzel 1984. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 6 (2^e druk). Aula-verlag, Wiesbaden.
- Hiemstra, D. 2016. Superdad, een bijzondere Scholekster in Kardingge. *De Grauwe Gors* 43: 15-19.
- Lindeboom, R. 2010. Rustende Scholeksters en andere steltlopers in recreatiegebied Kardingge. *De Grauwe Gors* 38: 152-163.
- Lindeboom, R. 2010. Veertien jaar weidevogelbescherming in recreatiegebied Kardingge te Groningen. *De Grauwe Gors* 38: 134-148.
- Lindeboom, R. 2021. PTT-telling op de Groninger klei (1994-2019). *De Grauwe Gors* 48: 60-67.

Rob Lindeboom – Groningen rlin@home.nl